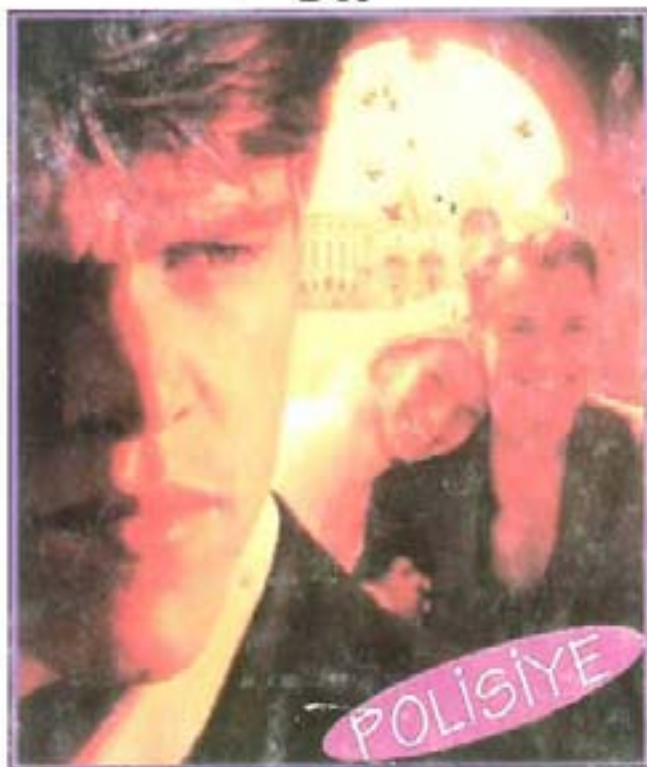

Patricia Highsmith

YETENEKLİ
BAY RIPLEY

roman

İngilizce aslından çeviren
ARMAĞAN İLKİN

Patricia Highsmith

YETENEKLİ
BAY RIPLEY

POLİSİYE

Yayın Yönetmeni : İlknur Özdemir
Dizgi : Gülay Yıldız
Düzeltili : Fulya Tükel
Montaj : Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni : Semih Özcan

Baskı : Özal Basımevi
Cilt : ZE Ciltovi

1. basım : 2001

ISBN 975-07-0040-6

© 1993 by Diogenes Verlag AG Zürich /
Akzalis Telif Hakları Ajansı / Can Yayınları Ltd. Şti. (2000)
İlk basımı 1955

Patricia Highsmith

YETENEKLİ
BAY RIPLEY

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
ARMAĞAN İLKİN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 - 292 55 00 Fax: 252 72 33

web sayfası: <http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yeyinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
The Talented Mr. Ripley

**PATRICIA HIGSMITH'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

BİR KADIN DÜŞMANINDAN ÖYKÜCÜKLER / *öykü*
KÜÇÜK BİR YAZ MASALI / *roman*
EDITH'İN GÜNCESİ / *roman*
FİDYECİNİN PEŞİNDE / *polisye roman*
SU ALTINDA / *polisye roman*
YETENEKLİ BAY RIPLEY / *polisye roman*

1921 yılında Teksas'ta doğan *Patricia Highsmith* altı yaşında ailesiyle birlikte New York'a geldi, orada eğitim gördü. Yazar olmaya 16 yaşındayken karar verdi. İlk romanı olan *Strangers on a Train* (Trendeki Yabancılar) 1950 yılında Alfred Hitchcock tarafından filme alındı; üçüncü romanı olan *Yetenekli Bay Ripley* (1955) ile de Edgar Allan Poe Ödülü'nü aldı. 1963 yılından sonra Avrupa'da yaşadı, yaşamının son 12 yılını geçirdiği İsviçre'de, 1995'te öldü. Çok sayıda roman ve öykü kitabı olan *Patricia Highsmith*'in ölmeden önce yazdığı son romanı *Küçük g: Bir Yaz Masalı*'dir.

**Alışılmışın dışındaki
bir gerilim romanı kahramanınının
bir dizi serüveninin ilk kitabı**

Tom arkasına baktı ve Yeşil Kafes Barı'ndan çıkıp peşine takılan adamı gördü. Biraz hızlandı. Adamın onun peşinde olduğuna kuşku yoktu. Tom beş dakika önce fark etmişti herifi. Bir masaya oturmuş, kesinlikle değilse bile, hemen hemen eminmiş gibi, dikkatle Tom'u gözlüyordu. Kendisinden öyle *emin* bakıyordu ki Tom içkisini telaşla bitirip parayı ödemiş ve hemen çıkmıştı.

Köşeye gelince caddenin iki ucuna baktı ve Beşinci Cadde'nin karşı kaldırımına geçti. Raoul'un Yeri oracıktaydı. Olacakları göze alıp bir içki daha içmek için oraya girse miydi acaba? Kadere meydan okumak gibisinden bir davranışta bulunsa... Yoksa Park Avenue'ya geçip apartmanların karanlık girişlerinden birine saklanarak adamdan kurtulmanın yoluna mı bakmalıydı? Raoul'un Yeri'ne girdi.

Barda gördüğü boş yere doğru yürürken hızla çevresine göz atarak içeride tanıdık birinin bulunup bulunmadığını araştırdı. Adını bir türlü aklında tutamadığı o kızıl saçlı adam, sarışın bir kızla masalardan birinde oturuyordu. Kızıl saçlı adam el salladı, Tom da gevşek bir hareketle elini havaya kaldırdı. Tabureye oturdu, meydan okurcasına, ancak açıkça görülebilen bir rahatlıkla, yüzünü kafiye döndü.

Barmene, "Bir cin-tonik lütfen," dedi.

Peşine taktıkları adam böyle biri olabilir miydi? Olabilir miydi, olamaz mıydı? Polise ya da dedektife hiç benzemiyordu. İşadamına benziyordu daha çok. Ya da birinin babası olabilecek bir adama. İyi giyinmiş, iyi beslenmişti. Şakakları kırışmaya başlamıştı. Kararsız bir

havası vardı. Bu tür işlerde onun gibilerini mi kullanıyorlardı acaba? Belki de. Belki önce barda sohbet başlıyor, ardından, *pat*, omza inen el, polis kimliğini çıkaran ikinci el. *Tom Ripley, sizi tutukluyorum!* Kapıyı gözledi.

Adam da gelmişti işte. Sağa sola bakındı, Tom'u gördü ve hemen gözlerini kaçırdı. Hasır şapkasını çıkarıp yarımay biçimindeki bar tezgâhına yerleşti.

Tanrım, ne istiyordu acaba? Tom, sapık olmadığı kesin, diye düşündü ikinci kez. İşkence altındaki beyni, sözcüğü arayıp bulmuştu bu kez. Adamın polis olmayıp sapık olmasını yeğlerdi Tom. Bir sapığa, "Sağ ol ama hayır," diyebilir, gülümseyerek yürüyüp gidebilirdi insan. Oturduğu yerde geriye doğru kaydı ve olacaklara hazırlandı.

Adamın barmene 'biraz sonra' anlamına gelen bir harekette bulunup, kendisine doğru yürüdüğünü gördü. Tamamdı işte! Gözlerini dikmiş, inme inmişçesine, kıpırtısızca bakıyordu gelene. On yıldan fazla veremezler, diye düşündü. Belki de on beş yıl verirlerdi ama hapishanede 'iyi hali' görülürse... Adamın dudakları aralanırken bir an için korkunç bir pişmanlık duydu. "Özür dilerim, adınız Tom Ripley mi?"

"Evet."

"Benim adım da Herbert Greenleaf. Richard Greenleaf'in babasıyım." Yüzünde öyle bir ifade vardı ki tabancasını çekmiş olsaydı Tom bu kadar şaşırılmazdı. Dostça bakıyordu, gülümseyerek, umutlu bakışlarla. "Siz Richard'ın arkadaşı değil misiniz?"

Tom'un beyninde bir ampul yandı. Dickie Greenleaf.¹ Uzun boylu, sarışın bir oğlan. Epeyce parası vardı. Hatırlamıştı. "Ah, evet. Dickie Greenleaf."

"En azından Charles ve Marta Schriever'ı tanıyorsunuz. Bana onlar söz etti sizden. Sizin belki... İıı, bir masaya geçebilir miyiz acaba?"

Tom uysal bir tavırla, "Elbette," diyerek içkisini aldı. Adamın peşinden yürüyüp küçük salonun arkalarındaki boş masaya yaklaştı. Kurtuldum, diye düşünüyor-

¹ Dickie, Richard adının farklı bir kullanıma biçimidir. (Çev.)

du. Özgürüm! Kimsenin onu tutuklayacağı yoktu. Apayr-
rı bir konuydu bu. Hırsızlıkla ya da adına 'postayla hile-
li işler yürütmek' denen suçla ilgisi yoktu. Her neyse,
bambaşka bir şeydi. Richard'ın başı dertteydi belki de.
Belki Bay Greenleaf ona akıl danışacak ya da yardım iste-
teyecekti. Bay Greenleaf gibi bir babaya neler söylenme-
si gerektiğini çok iyi bilirdi Tom.

Bay Greenleaf, "Sizin Tom Ripley olduğunuza emin
değildim," diyordu. "Bundan önce sizi bir kere görmüş-
tüm sanıyorum. Bir gün Richard'la birlikte bizim eve
gelmemiş miydiniz?"

"Sanırım gelmiştim."

"Schrieverlar sizi tarif etmişlerdi. Hepimiz sizi bul-
maya çalışıyorduk. Schrieverlar sizinle beni kendi evle-
rinde tanıştırmak istiyordu. Birisi onlara arada sırada
Yeşil Kafes Barı'na gittiğinizi söylemiş. Ben daha bu ak-
şam başladım sizi aramaya. Onun için şanslı sayılırım
herhalde." Gülümsedi. "Geçen hafta size bir de mektup
yazmıştım ama almadınız galiba."

"Almadım." Marc mektuplarımı yeni adrese gönder-
miyor, diye düşündü Tom. Allah kahretsin. Belki Dottie
Teyzem de bir çek yollamıştır. "Bir hafta önce taşındım,"
diye ekledi.

"Anlıyorum. Mektupta fazla açıklama yapmamıştım
zaten. Yalnızca sizi görmek, sizinle konuşmak istediğimi
belirtmiştim. Schrieverlar sizin Richard'ı çok iyi tanıdığ-
ınızı söyledi."

"Richard'ı hatırlıyorum."

"Şimdi mektuplaşmıyor musunuz?" Hayal kırıklığı-
na uğramıştı sanki.

"Hayır. Sanırım iki yıldır görüşmedik."

"O iki yıldır Avrupa'da zaten. Schrieverlar sizden
övgüyle söz etti. Bir mektup yazarsanız Richard'ı etkile-
yebileceğinizi düşünüyorlar. Ben onun evine dönmesini
istiyorum. Burada sorumlulukları var. Ama şu ara be-
nim ya da annesinin söylediği hiçbir şeye kulak asımı-
yor."

Tom bir şey anlamamıştı. "Schrieverlar tam olarak ne dedi?"

"Dediklerine göre -korkarım biraz abartmışlar- siz Richard'ın yakın arkadaşmışsınız. Mektuplaştığınızı düşünüyorlardı sanırım. Ben artık Richard'ın arkadaşlarından pek azını tanıyorum." Hiç değilse bir içki ısmarlamak istermiş gibi, Tom'un bardağına baktı. Ne var ki Tom içkisinin pek azını içmişti.

Dickie Greenleaf'le Schrieverların evinde bir kokteyle gittiğini anımsıyordu. Belki Greenleafler Schrieverları ondan daha iyi tanıyordu ve her şey böyle ortaya çıkmıştı. O, Schrieverları ömründe ya üç ya da dört kez görmüştü çünkü. Ve son kez bir araya geldiklerinde Charley Schriever'ın gelir vergisi beyannamesini doldurmuştu. Charley televizyonda yönetmendi ve çeşitli kaynaklardan, çeşitli yapımlardan aldığı paraların hesabının içinden çıkamamıştı. Vergisini kendisinin hesapladığı tutardan daha düşük çıkardığı ve bunu tümüyle yasalara uygun bir biçimde yapabildiği için Tom'un bir dâhi olduğuna karar vermişti. Belki de onun için Bay Greenleaf'e de salık vermişti onu. Beyanname doldurduğu gece Tom'a söyledikleri göz önüne alınırsa onu Bay Greenleaf'e zeki, akli başında, yardımsever ve son derece dürüst biri diye tanıtmış olduğu düşünülebilirdi. Ne var ki biraz yanılmıştı.

Bay Greenleaf acınacak bir tavırla sordu: "Richard'ı etkileyebilecek başka birini tanıyor musunuz acaba?"

Tom, Buddy Lankenau olabilir, diye düşündüyse de Buddy'nin başına böyle bir iş açmak istemedi. "Korkarım tanımıyorum," diyerek başını iki yana salladı. "Richard niye eve dönmüyor?"

"Orada yaşamayı yeğliyormuş. Oysa şu ara annesi çok hasta. Her neyse, bunlar ailevi sorunlar. Başınızı ağrıttığım için özür dilerim." Elini, düzgünce taranmış, seyrek saçlarında gezdirdi. "Richard orada resim yaptığını söylüyor. Oysa ressam olacak yeteneği yok. Ama aklını verse çok iyi bir tekne tasarımcısı olabilir. Tekne çizimlerinde çok yetenekli." Garson yaklaşınca başını kal-

dırıp baktı. "Skoç ve soda lütfen. Dewar's olsun. Size bir içki ısmarlayabilir miyim?"

"Sağ olun ama henüz değil."

Bay Greenleaf özür dilercesine bakıyordu Tom'a. "Richard'ın arkadaşları arasında, beni dinlemeye razı olan ilk kişi sizsiniz. Öbürleri, onun hayatına karışıyor muşum gibi bir tavır takındı hep." Tom bunu anlayabiliyordu. "Keşke bir yardımda bulunabilseydim," dedi nazikçe. Dickie'nin parasının tekne yapım işinden geldiğini hatırlamıştı artık. Küçük tekneler ve yatlar yapıyordu Greenleaf Şirketi. Hiç kuşkusuz babası oğlunun Amerika'ya dönüp aile şirketinin başına geçmesini istiyordu. Bay Greenleaf'e bakarak anlamsız bir ifadeyle güldü ve içkisini bitirdi. Tom, kalkmaya hazır bir biçimde, iskemlesinin ucunda oturuyordu. Karşısındaki adamın yüzünde beliren, adeta elle tutulabilecek kadar somut hayal kırıklığı ifadesini görünce, Richard'ın nerede yaşadığı hiç umurunda olmadığı halde, "Avrupa'da nerede yaşıyor?" diye sordu.

"Napoli'nin güneyinde, Mongibello adında küçük bir kasabada. Kitaplığı bile olmayan küçük bir yer diyor. Bütün gününü yelkenliyle gezerek ve resim yaparak geçiriyormuş. Orada bir ev satın aldı. Richard'ın kişisel bir geliri vardır. Pek fazla değil, ama anlaşılın İtalya'da onu geçindirmeye yetiyor. Zevklerle renkler tartışılmamış ama ben o küçük kasabada ne bulduğunu anlayamıyorum doğrusu." Yiğitçe gülümsedi, garson viskisini getirince, "Şimdi size de bir içki ısmarlayabilir miyim?" diye sordu.

Tom kalkmak istiyordu. Ne var ki içkisi yeni gelen adamı orada tek başına bırakmaya gönlü elvermedi. "Sağ olun, şimdi bir içki içerim," diyerek bardağını garsona uzattı.

Bay Greenleaf sevimli bir havayla sürdürdü: "Charley Schriever bana sigortacılık yaptığınızı söyledi."

"O bir süre önceydi," dedi Tom. Vergi dairesinde çalıştığını söyleyemezdi artık. Artık olmazdı. "Şimdi bir reklam şirketinin muhasebe bölümünde çalışıyorum."

"Öyle mi?"

Birkaç saniye süreyle ikisi de konuşmadı. Bay Greenleaf acıklı bakışlarla, yalvarırcasına bakıyordu Tom'un yüzüne. Ne diyebilirdi adama? Ne söyleyebilirdi? Tom bir içki daha istediğine pişman olmuştu. "Dickie şimdi kaç yaşında?" diye sordu.

"Yirmi beş."

Tom, benim gibi, diye düşündü. Dickie oralarda gününü gün ediyordu mutlaka. Geliri vardı, evi vardı, teknesi vardı. Niye dönecekti ki? Oğlanın yüzünü biraz daha iyi hatırlıyordu şimdi. Dişlerini göstererek gülümseyen, kıvrıkcık sarı saçlı bir delikanlı, mutlu, kaygısız bir yüz. Şanslıydı Dickie. Kendisi ne yapıyordu yirmi beşinci yaşında? Gününbirlik yaşıyordu. Bankada parası yoktu. Ömründe ilk kez, polise yakalanmamaya çalışıyordu. Matematiğe yeteneği vardı. Bunun karşılığında niye birileri iyi bir ücret ödemişiyordu ona? Bütün kaslarının gerildiğini, elindeki kibrit kutusunu yamyassı ettiğini fark etti birden. Sıkılıyordu. Sıkılıyordu, Allah kahretsin, çok sıkılıyordu. Tezgâhta tek başına olabilmek isterdi.

İçkisinden koca bir yudum aldı. "Adresini verirseniz Dickie'ye mektup yazarım," dedi ansızın. "Sanırım beni unutmamıştır. Bir gün Long Island'da bir arkadaşın evinde hafta sonu geçiriyorduk, Dickie'yle ben gidip midye topladık. Kahvaltıda herkes midye yedi. Bir-iki kişi hastalanmıştı. Parti de çok eğlenceli değildi. Ama Dickie'nin o hafta sonu Avrupa'ya gitmekten söz ettiğini hatırlıyorum. Kısa bir süre sonra gitmiş olmalı."

"O olayı ben de hatırlıyorum," dedi Bay Greenleaf. "Richard'ın burada geçirdiği son haftaydı. Yanılmıyordum midyeleri de anlatmıştı." Oldukça gürültülü bir kahkaha attı.

"Sizin eve de birkaç kere gelmişim," dedi Tom. İşin havasına girmişti artık. "Dickie bana odasındaki gemi maketlerini göstermişti."

"Onlar çocukluğunda yaptığı şeylerdi." Bay Greenleaf keyifle gülümsüyordu. "Daha sonra yaptığı karina maketlerini gösterdi mi size? Ya da tekne çizimlerini?"

Göstermemiştii. Göstermemiştii ama, "Evet, tabii," dedi Tom heyecanla. "Kimileri kurşunkalemle, kimileri mürekkeple çizilmiştii. Bazıları çok, çok güzeldii!" Hiç görmediği çizimler, Tom'un gözünün önündeydi şimdi. Her çizgi, her vida, her somunun ince, keskin hatlarla belirtildiği teknik resimler. Dickie'nin gülümseyerek resimleri havada tutup ona gösterdiğini de görebiliyordu sanki. Bay Greenleaf'i hoşnut etmek için bunları ayrıntılarıyla anlatıp birkaç dakika konuşabilirdi ama, kendini tuttu.

Bay Greenleaf hoşnut bir havayla söyleniyordu zaten: "Evet, Richard o konuda çok yeteneklidir gerçekten."

Tom, "Bence de öyle," diyerek onayladı adamı. Can sıkıntısı vitesi büyütüp hızlanmıştı şimdi. Duygularını çok iyi tanırdı Tom. Aynı duygulara bazı partilerde, ama daha çok istemediği biriyle yemeğe çıktığında, gecenin bir türlü bitmek bilmediği durumlarda kapılırdı. Şimdi, belki bir saat daha, konuşmayı inanılmaz bir incelikle sürdürebilirdi. Ancak ondan sonra içinde bir şeyler patlar gibi olur, o patlamanın hızıyla kaçıp giderdi. "Ne yazık ki zamanım yok," dedi. "Yoksa ben kendim gidip Richard'ı kandırmaya çalışırdım. Onu etkileyebilirdim belki." Bay Greenleaf'in bunu duymak istediğini bildiği için öyle söylemişti.

"Gerçekten öyle düşünüyorsanız... Yani, Avrupa'ya gitmeyi düşünüp düşünmediğinizi bilmiyorum ama..."

"Öyle bir tasarım yok."

"Richard her zaman arkadaşlarının etkisi altında kalmıştır. Siz ya da sizin gibi biri işinden bir süre izin alabilecek olsa, ben de gönderirdim kendisini. Git bir konuş derdim. Benim gitmemden daha yararlı olurdu. Siz şimdiki işinizden bir süre ayrılabilir misiniz acaba? Bu mümkün olabilir mi?"

Tom'un yüreği hopladı. Düşünceli bir ifade takındı. Olmayacak iş değildi. İçindeki bir şey, bir sezgi, beyninden önce almıştı kokuyu. Şimdiki işi diye bir şey de yoktu. Ayrıca, yakında kentten ayrılmak zorunda kalabilir-

Patricia Highsmith

YETENEKLİ BAY RIPLEY

Ripley Dizisi'nin ilk kitabı olan *Yetenekli Bay Ripley*, bizi bir anti-kahramanla tanıştırıyor: hasta ruhlu ama kendi kurallarını koyan, güçlü bir kişiliğe sahip *Tom Ripley* ile. *Tom Ripley*, varlıklı bir Amerikalının İtalya'da gününü gün eden maceraperest oğlu *Dickie*'yi ikna edip evine geri döndürmekle görevlendirilmiştir. Bir hiç olarak yaşamaktansa önemli birinin hayatını çalarak yaşamayı hayat felsefesi haline getiren hırslı ve kurnaz *Tom Ripley*, *Dickie* ile tanışınca ondan ve onun bolluk içindeki yaşamından öylesine hoşlanır ki, *Dickie* gibi olmak ister, hatta daha da öteye vardırıır işi. Böylece yalanlarla, cinayetlerle dolu bir girdaba sürüklenir. Tatlı dilli, sempatik ama son derece ahlaksız *Ripley*'in amacına ulaşması için hiçbir şey yeterli değildir, bir cinayet bile. Polisiye romana felsefi bir boyut katan, suç olgusuna farklı bir açıdan yaklaşan, basitliğin içindeki derinliği anlatan bir yazar *Patricia Highsmith*. Onun romanları, psikolojik derinliğiyle, sıradan kişilerin öldürme güdüsünü ve suçun insanlar üzerindeki etkisini ustalıkla işlemesiyle öne çıkıyor. *Patricia Highsmith*, mantık ve delilik, normal ve anormal arasındaki çizgiyi yeniden değerlendirmemizi sağlarken tehlikeyi dolaylı yollardan sezdirerek okuru tedirgin etmeyi de başarıyor. Geçtiğimiz yıl filme çekilen ve Oscar adayları arasında yer alan, sinemalarda da uzun süre gösterimde kalan *Yetenekli Bay Ripley*'in başrolünde genç oyuncu *Matt Damon* oynamıştı.

ISBN 975-07-0040-6

Kapaktağı fotoğraf: *Yetenekli Bay Ripley*
filminden

<http://www.canyayinlari.com>